

Mennyttä aikaa

NS. SÄÄTYLÄISOMISTUKSEN KAUSI LIEDON KEPPOLASSA JA TILAN OMISTAJIEN SEKÄ HEIDÄN LÄHEISTENSÄ ELÄMÄNVAIHEITA 1700- JA 1800-LUVUILLA.

Varhaisimmat kirjalliset tiedot Keppolasta ovat 1540-luvulta. Siellä oli silloin kaksi taloa. Yhden talon isäntä Lasse Mikonpoika oli väkivalloin ajanut vanhemman veljensä pois talosta. Vuodesta 1557 oli Keppolassa kolmekin taloa, mutta 1600-luvulla ne oli yhdistetty yhdeksi taloksi. Vuodesta 1637 vuoteen 1683 Keppola oli eversti Hornin läänityksiä. Taloa viljelivät lampuodit, mutta vuonna 1655 talo jäi autioksi, kun viimeinen lampuoti muutti pois. On varsin todennäköistä, ettei eversti Horn milloinkaan poikennut Keppolassa.

1600-lukua on sanottu pikku jääkauden vuosisadaksi. Sääolot olivat kovin epäedulliset ja aiheuttivat useita katovuosia. Pahimmat olivat 1690-luvulla. Niiden nimenä onkin Suuret kuolonvuodet. Maamme väkiluku väheni noina vuosina noin kolmeensataantuhanteen, kun nälänhätään ja kulkutauteihin menehtyi kolmannes väestöstä.

Ruotsin kuninkaiden yltiöpäiset yritykset saada Ruotsista suurvalta ja säilyttää saavutetut asemat aiheuttivat jatkuvasti toistuvia sotimisia. Pahinta aikaa olivat 1700-luvun kaksi ensimmäistä vuosikymmentä. Nuori soturikuningas Kaarle XII vei armeijansa, valtakunnan parhaimman nuorukaisikäisen miesvoiman läpi Euroopan aina Turkkiin asti ulottuneille sotaretkilleen. Turvattomaksi jätetyn Suomen kimppuun hyökkäsi Venäjän tsaari Pietari I ja hänen joukkonsa harjoittivat ryöstämistä ja säälimätöntä räakkäämistä useiden vuosien ajan aina vuoteen 1718 asti. Suurvalta-aseman loppuminen sinetöitiin vuonna 1721 Uudenkaupungin rauhanteossa, missä Suomen aluetta kaakkois-osassa maata menetettiin sama määrä, mihin Neuvostoliitto-kin Talvisodan jälkeen vuonna 1940 vaatimuksensa kohdisti..

Isonvihan aika köyhdytti maataamme kovin pahoin, niin että toipuminen vei kohtuuttoman paljon aikaa eikä ollut mikään ihme, että autiotilojen lukumäärä vielä lisääntyi Suurten kuolonvuosien luvuista.

Keppolan kohdalla vaikeat ajat olivat niin kohtalokkaita, että toipuminen ei päässyt alkuun ennenkuin vasta 1790-luvulla. Taloa yritettiin asuttaa kyllä Pikkuvihan jälkeen 1740-luvulla sotainvalideilla. Yrityksessä kuitenkin epäonnistuttiin pahoin. Lopulta tila

oli niin rappeutunut, että siellä majailivat enää niittyvahdit. Häviötä ilmentää myös se, että sitä ei enää kirkon kirjoissa pidetty kylänä, vaan oli Pettisten tai Raukkalan kylää.

Uuteen vaiheeseen pahoin hylätty Keppola pääsi 1790-luvulla, kun turkulainen maisteri Johan Sundvall sai tilan haltuunsa ensin kruununtilana. Perintötilaksi lunastus tapahtui 25. 2. 1800. Johan Sundvall aloitti tilan uudisraivauksen ja rakennusten rakentamisen vahvoin voimin. Töitä johtamaan hän kiinnitti ylioppilas Nils Lindbomin, joka sai tittelin inspehtoori. Lindbomin vaimo oli Sofia Albertina Starck. Hänen äitinsä ja Sundvallin anoppi olivat sisarukset.

Rappiotilan vuokraaminen kruunulta ja sen perinnöksi osto myöhemmin nuoren, alle 30-vuotiaan akateemiselle uralle suuntautuvan miehen toimena on kiinnostava. Ehkä syyt, mitkä johtivat Johan Sundvallin uhraamaan aikaansa ja varojaan tähän työhön selviävät esityksen jatkuessa.

Maisteri Johan Sundvall oli syntynyt Harjavallan kappelissa, missä hänen isänsä Matias Sundvall oli kappalaisena. Hänen äitinsä oli Hedvig Theet. Isä Matias oli talollisen poika Ulvilasta. Hän oli saanut varapastorin tittelin. Johan Sundvall tuli ylioppilaaksi v. 1780 ja maisteriksi Turun Akatemiassa v. 1786. Seuraavana vuonna hän sai filosofian dosentuurin. Turun hovioikeuden auskultanttina sekä tuomiokapitulin amanuenssina ja varanotaarina hän toimi seuraavina vuosina. Hän oli myös Satakuntalaisen osakunnan kuraattorina vv. 1792 - 1795. Viime mainittuna vuonna hänet nimitettiin filosofian apulaiseksi Turun Akatemiassa. Voidaan päätellä, että Johan Sundvall oli etevä ja tarmokas mies. Hän osasi myös mitä ilmeisimmin hoitaa hyvin suhteitaan niin Akatemiassa kuin Turun tuomiokapitulissakin.

Kun hyvätuloinen Pöytyän kirkkoherran virka oli tulossa haettavaksi, antoi Sundvall vihkiä itsensä papiksi ja haki k.o. virkaa v. 1797. Vaalissa hän sai niukan enemmistön. Vaalista valittiinkin, mutta tuomiokapituli julisti sen oikeaksi. Vuosisadan vaihteessa Sundvall muutti perheineen Pöytyälle, mikä oli todella hyvätuloinen pastoraatti. Tuona aikana siihen kuuluivat kappeleina sekä Yläne että Oripää ja nykyisen Aurankin alueelta useita kyliä. Rovastin arvon Sundvall sai jo v. 1801 eli 36 vuotiaana.

Jo Suomen sodan vv. 1808 - 1809 aikana oli rovasti Sundvall piispa Jaakko Tengströmin vakaumukseen yhtyneenä selvästi kannattamassa Suomen siirtymistä Ruotsin alamaisuudesta Venäjän keisarin Aleksanteri I:n hallintaan. Säätyläiset yleensäkin olivat kypsyneet tähän ajatukseen nimenomaan siksi, että ajateltiin saavutettavan autonomia. Ruotsin yhteydessä Suomi oli vain maakunnan luonteinen. Porvoon valtiopäivillä Johan Sundvall oli pappissäädyn edustajana kuulemassa keisarin julistuksen tehdä Suomesta suorassa, hänen omassa hallinnassaan toimivan

Suuriruhtinaanmaan. Talonpoikaistossa oltiin kuninkaalle uskollisia. Rahvaan oli vaikeata ymmärtää sodankaan aikana, että suostuttaisiin irroittautumaan vanhasta yhteydestä ja siirtymään Venäjän keisarin alamaisuuteen. Kansan keskuudessa luultiin, että Suomea kaupataan Venäjälle. Näin syntyi arkkiveisuissakin säkeitä:

tuo piispakin pitäisi tappaa
ja Pöytyän provasti
ei olis myöskään liikaa
jos Ulvilan tohtori

Johan Sundvall näyttää olleen myös pelkäämätön ja rohkea mies. Siitä on esimerkkinä tapaus sodan ajalta. Matkallaan seurakunnassa hän joutui tilanteeseen, missä kasakat kiusasivat ja pieksivät miestä. Jotenkin hän sai renkinsä avulla miehen pelastettua ja kiirehti pappilaan. Miehen kunto oli kuitenkin niin heikko, että hän ei enää toipunut.

Useassa yhteydessä tulee esille maininta, että Johan Sundvall oli varakas. Saattaa olla, että hänelle oli tullut perintönä jonkinverran varoja, ehkä myös puolisonsa puolelta. Varsinaisesti hän kuitenkin itse osasi kartuttaa omistuksiaan. Suurininvestointi oli Tourulan kartanon osto. Maa-alueiltaan kartano oli hyvin suuri. Siihen kuului useita lampuotien viljelemiä taloja samoin kuin torppiakin. Kun kruunu edisti tukitoimin teollisuutta, rohkeni Johan Sundvall rakentaa Tourulaan lasitehtaan. Mestarit tuotettiin Ruotsista ja aputyövoimaa oli runsaasti kartanon alueella. Tourulan lisäksi hän omisti taloja myös Keihäskoskella ja Vainionperällä. Myös näitä lampuodit viljelivät.

Johan Sundvall oli seurakuntalaistensa asioihin hyvin perehtynyt ja hyvien suhteittensa ansiosta monissa kysymyksissä menestyksekkäs Pöytyän asioiden ajaja. Tarmokkaasti hän työskenteli vaivashoidon parantamiseksi aikaisemman edeltäjänsä rovasti Antti Lizeliuksen viitoittamien periaatteiden mukaisesti. Talousasioissa hän esimerkiksi piti tärkeänä teiden rakentamista ja kunnostamista. Hän oli sukulaistensa suuri tukija, mistä myöhemmin tulee vielä kerrottavaa. Pappila oli Sundvalleille liian vaatimaton, niinpä rovasti rakensi omilla varoillaan uuden komean kaksikerroksisen pappilan Aurajoen länsirannalle lähemmäs kirkkoa. Nykyisin rakennus on pappilamuseona. Aikanaan seurakunta kyllä korvasi rovastille pappilan rakentamisen. Tilava pappila oli tarpeellinen myös senvuoksi, että sekä rovasti että ruustinna olivat hyvin vieraanvaraisia ja seurallisia, kotiseutunsa keskeisiä säätyläisiä.

Vuonna 1816, uskonpuhdistuksen 300-vuotisjuhlavuonna Johan Sundvallille suotiin teologian tohtorin arvo ja vuonna 1818 hänet nimitettiin kirkkolakikomitean jäseneksi. Yllättävää oikeastaan oli, että hän samana vuonna haki pois Pöytyältä Isonkyrön kirkkoherran virkaan. Hänet nimitettiin virkaan ja Tourula lasitehtaineen jäi hänen poikansa vastuulle.

Johan Sundvall oli vihitty avioliittoon 20. 12. 1789 Johanna Fredrika Söderbergin kanssa. Johannan isä oli turkulainen leipuri ja talonmistaja. Johannan äiti oli Hedvig Margareta Tenlenius, Euran kappalaisen Johan Tenleniuksen ja Anna Maria Boeliuksen tytär.

Tämän kirjoittaja on vakuuttunut, että Euran kappalaisen tyttärien v. 1725 syntyneen Anna Katarina Starckin, v.1728 syntyneen Hedvig Margareta Söderbergin ja heidän serkkunsa Eurajoen lukkarin pojan Janakkalan rovastin Gabriel Tenleniuksen kautta löydämme aitoja perusteita Johan Sundvallin suorittamalle Keppolan ostolle ja hänelle todennäköisesti vähän tuottaneelle uudisrakentamiselleen tilalla.. Kiintoisan lisän tuo sukulaissuhde vielä Keppolan myöhempiinkin omistajiin.

Keppolan inspehtooriksi eli tilanhoitajaksi vuoden 1795 alusta toimeensa ryhtynyt Nils Lindbom oli lietolaissyntyinen. Hän oli sotilassukua, sillä useiden ratsutilojen rakuunat ovat olleet tätä sukua. Kun kastekirjassa ei Nils Lindbomin kohdalla ole merkintää, ja syntymäajaksi tietolähteet antavat vain vuosiluvun 1749, voidaan arvella, että hänen isänsä oli Karvalan rakuuna Johan Lindbom syntynyt v. 1728 ja äitinsä Anna syntynyt v. 1728 tai kornetti Lindbom Hyvättylän Mikolasta. Nils pääsi Turkuun kouluun ja suoritui ylioppilaaksi sekä opiskelijaksi Turun Akatemiaan. Miksi hän ei koskaan suorittanut lopuututkintoa, ei ole selvillä; joka tapauksessa opinnot ensin venyivät ja lopulta Akatemian matrikkelissa on merkintä: studiosus perpetuum. Liedon rippikirjassa hänen tittelinsä on : förre student eli aikaisempi opiskelija. Uskollisesti kappalainen on kuitenkin eri yhteyksissä merkinnyt myös titteliksi : herr.

Nils Lindbomin puoliso oli Sofia Albertina Starck. Hän oli vanhaa aatelistarck-sukua. Suvun nimessä on joskus von-lisäsana ja Sofia Albertinan isän nimen liitteenä on jatkuvasti merkintänä *lic dossa* velborne eli jalosyntyinen. Vihittyjen kirjassa ei ole merkintää pariskunnan vihkimisestä. Koskaan ei Sofia Albertina käytä muuta sukunimeä kuin Starck. Hänen suhteensa Nils Lindbomiin on esim. lasten kasteiden yhteydessä: ei rouva vaan rakastettu (käresta). Myös Sofia Albertinan kuoleman yhteydessä on merkintä: herr Nils Lindboms Käresta Velborne Sofia Albertina Starck.

Lienee sopivaa tässä yhteydessä hetkeksi keskittyä Starck-sukuun. Ruotsin ritarihuoneessa suku on numerolla 222. Suomen aatelistoon heidät merkittiin Suomen sodan jälkeen v. 1818 numerolla 18. Suku on miehen puolelta sammunut, mutta naisten kautta sukua on elossa.

Starck-suku on suomalainen, ensimmäinen tieto on vuodelta 1482. Silloin Olof Starck omisti tilan Lapin Lappjoen kylässä. Hänen poikansa Henrik Olofsson omisti Nauvon Kälidingessä ja Paraisten Mälössä talot. Tämän poika Thomas Henriksson

asui isänsä jälkeen myös Nauvossa. Hänen puolisonsa oli Ingeborg Olofintytär Frille, korkea-aatelista ja merkittävää sukua. Thomaksen ja Ingeborgin poika oli Hans Thomasson. Hän oli luutnantti ja hänet v. 1634 kuningatar Kristiinan holhoojahallituksen päätöksellä aateloitiin nimellä Starck. Hänen poikansa oli ratsumestari, jonka omistuksessa olivat Taivassalon Kahiluoto, Perniön Lappila ja Piikkiön Bussila. Puolisokseen hän oli saanut Elisabeth Footangelin, jonka isä oli Käkisalmen komendantti Harald Footangel. Näiden poika oli kometti Johan Starck, joka oli syntynyt 1680-luvulla. Hän joutui Pultavan taistelussa venäläisten vangiksi v.1709. Hän pääsi vankeudesta palaamaan Suomeen ja Kahiluotoon kolmentoista vankeusvuoden jälkeen eli vasta v.1722 ja oli vielä armeijan palveluksessa ratsumestarin vakanssilla.. Hänen vaimonsa oli von Hastfer- sukua.

Johan Starckin poika Ernst Reinhold Starck Sofia Albertinan isä oli syntynyt 18. 5. 1729. Häinkin pääsi sotilasuralle, mutta ei koskaan saanut upseerin vakanssia, vaan palveli aliupseerina ensin korpraalina ja viimeksi vääpelinä. Hänen viimeinen virkansa oli majoittajan virka ja virkatalona Marttilan Karvelan kylän Vähätalo. Hän asui suuren osan elämästään Liedossa. Vuonna 1751 ollessaan Maskun rakuunakomppanian I korpraali hän sai palkkatilakseen Liedon Pettisten eli Pinomäen Heikkilän. Itse ei Ernst Starck tilaa viljellyt vaan lampuoti. Jäädessään aktiivipalveluksesta hän sai asuintalokseen Hyvättylän Mikolan. Siellä hän asui kuolemaansa saakka eli vuoteen 1794. Mikolan rakennukset sijaitsivat suunnilleen samalla kohdin kuin on Liedon ensimmäinen kunnantoinmisto eli Kunnantupa.

Ernst Reinhold Starckin puoliso oli Anna Catharina Tenlenius, Euran kappalaisen Johan Tenleniuksen tytär, joka oli syntynyt 24. 1. 1725. Heidät vihittiin 6. 6. 1752. Lapsia heille syntyi kaksitoista, joista kuusi eli aikuisiksi. Pojista kaksi pääsi sotilasuralle, Berndt palveli aliluutnanttina ja Carl Magnus kersanttina, molemmat Tukholmassa. Tyttäristä Ulrika Eleonora muutti myös Tukholmaan, missä meni naimisiin hovissa palvelevan kamaripalvelijan kanssa. Ulrikan kummina Liedossa oli mm. leipurin rouva Söderberg eli Anna Starckin sisar Hedvig Margareta Tenlenius Kolmas lapsista oli Sofia Albertina , joka syntyi 25. 6. 1756.

Miksi Ernst Reinhold Starck ei koskaan saanut upseerin vakanssia, ei 1700-luvun puolivälissä ollut mikään ihme. Upseerien vakanssit olivat tosin pääsääntöisesti varatut aatelisperheiden pojille, mutta vakanssien määrä oli riittämätön tarjolla oleviin nähden. Tuona aikana oli paljon ruotuja, joissa ei sotamiehiä ollut, samoin oli ratsutiloja, joissa ei ollut palkattuna rakuunoita. Isonvihan ja Pikkuvihan aiheuttamina oli miespulaa sekä taloudellisten resurssien puutetta, köyhyyttä. Upseeritarve oli näin myös vähäisempi. Lisäksi oli upseerin viran saanti taloudellisten uhrausten vaatimaa. On todennäköistä, että Ernst Starck joutui tyytymään suomalaisena heikompaan asemaan kuin

ruostsinmaalainen vastaavan aatelisgradeerauksen arvoinen nuorukainen.

Nils Lindbomin ja Sofia Albertina Starckin yhteiselämä alkoi v. 1780. He asuivat aluksi Karvalassa, johon Nils Lindbomilla oli vanhastaan sotilaan poikana tuttavuus. Melko pian tapahtui kuitenkin siirtyminen Hyvättylän Mikolaan Sofia Albertinan isän luokse. Mikolassa perhe asuikin isän kuolemaan asti eli vuoden 1794 loppuun. Lapsia syntyi seitsemän, joista kolme kuoli aivan pieninä. Christina Fredrika syntyi 15. 1. 1792 toiseksi nuorimpana perheen lapsista. Ristiäiset olivat Mikolassa ja kastekirjan teksti on seuraava: Parentes: förra studenten, Herr Nils Lindbom och hans Käresta, mad. Sofia Albertina Starck. Kummeina olivat mm. Konsistorin notaari, Herra maisteri Johan Sundvall, rouva Sundvall syntyisin Fredrika Söderberg. Nämä kummit tulivat olemaan pienen kastettavan hyvät haltijat ja huolehtijat elämänsä ehtoopuolelle asti.

Kun Ernst Reinhold Starck joulukuun alussa 1794 kuoli, tuli perheelle muutto pois Mikolasta. On varsin todennäköistä, että tuossa vaiheessa suvun sisäistä neuvonpitoa ja pohdintaa on tarvittu perheen toimeentulon turvaamiseksi. Kun näyttää siltä, että Nils Lindbomilta on puuttunut omatoimisuus joko pahoin alistetun aseman johdosta tai boheemisten elintapojen vuoksi, on suvun menestyksenkäs Johan Sundvall saanut ratkaisijan tehtävän. Hän otti Nils Lindbomin Keppolan inspehtooriksi ja perhe sai heti seuraavan vuoden alussa uuden kodin Keppolassa, missä huoneita jo oli kunnostettu ja uusiakin ryhdyttiin rakentamaan. Perheen elämä näytti nyt itsenäisemmältä ja tulevaisuuteen voitiin katsella luottavasti. Mutta - katastrofi oli uhkaamassa. Sofia Albertina oli terveydeltään heikentynyt. Seitsemän lapsen synnyttäminen, kodin useat muuttamiset ja toimeentulemisen suuret murheet olivat varmaan vähentäneet hänen vastustuskykyään sairauksia kohtaan. Kevättalvesta 1796 hän sairastui vakavasti ja kuoli 23. 3. 1796. Hän oli kuollessaan 39-vuotias.

Äidistään orvoiksi jääneistä lapsista vanhin oli Fredrik, joka oli 11 vuotias, Carl Gustaf oli 7, Christina Fredrika 4 ja Johanna Sofia vasta 1 vuotias. Elämän tuli kuitenkin jatkua, vaikka vaikeuksia lienee kasautunut edelleen. Perheen hajoaminen tuli todellisuudeksi vuoden 1801 kuluessa. Nils Lindbom lienee viettänyt aikaansa myös muualla kuin Liedossa ja kirkon rippikirjassa on hänen kohdallaan vain merkintä: kuollut Turussa. Toistaiseksi lapset asuivat Keppolassa. Sundvall vuokrasi tilan ja lampuodin emäntä lienee ollut lasten hoitaja. Tämä on arvelua. Aika pian Johanna Sofia otettiin Pöytyälle pappilaan hoidettavaksi. Pojista ainakin Fredrik muutti 16-vuotiaana Liedosta Maariaan. Christina Fredrika oli Keppolasta muutettuaan Pinomäessä, missä Keppolan lampuodilla oli tila. Suomen sodan jälkeen neitoikään ehtinyt Christina Fredrika muutti Pöytyän pappilaan ruustinna Sundvallin apulaiseksi.

Pöytyän rippikirjassa hänet on merkitty palveluskunnan sivulle merkinnällä: flicka. Muuttokirjassa on hänen kristinopin taidoistaan arvosana tyydyttävä. On ihme, että lapsuuden ja nuoruuden kovin vaikeissa ja vaihtelevaisissa oloissa on niinkin hyvän avosanan saanut. Pöytyän pappilassa Fredrika Christina sai ruustinnan hyvässä opissa aivan erinomaisia taitoja niin tavallisissa kodin töissä kuin myös vaaativissa korkea-arvoisten vieraidenkin kestitsemisessä ja palvelemisessa. Hän sai myös esiintymisvarmuutta ja mikä tärkeintä, oppimisen ja työn kautta hänelle tuli itsetuntoa. Fredrika Christina palveli pappilassa vuoden 1818 loppuun saakka, jolloin hän solmi avioliiton Pöytyän virallisen apulaisen, pastori Nils Ahlstedtin kanssa. He olivat etäistä sukua keskenään Tenlenius-suvun kautta.

Kun rovasti Johan Sundvallin toimenpiteet Lindbomin perheen kohdalla vuoden 1801 jälkeen muuttuivat lasten huoltajan tehtäviksi Nils Lindbomin kuoltua, näyttää mielenkiinto Keppolan omistamiseen vähenevän. Tilaa hoiti vouti, jota rovasti ehti harvoin tavata ja uudet tehtävät odottivat. Hän näyttääkin tulleen v.1804 siihen tulokseen, että luopuu Keppolasta. Uudeksi omistajaksi tuli turkulainen kauppias August Wilhelm Kropp ja hänen vaimonsa Catharina Elisabeth Kropp. Uusi omistaja ei muuttanut koskaan Keppolaan. Tilaa hoiti aluksi vouti, mutta suurimman osan Kroppien omistusajasta tila oli vuorattuna lampuodeille. Näyttää siltä, että 1820-luvulle tultaessa Kropp-perheen liiketoimet ovat tarvinneet runsaasti lainapääomia ja Keppola oli panttina 6000:n ruplen lainalle, mikä oli saatu Suomen Pankilta. August Kropp oli kuollut ja Pankki irtisanoi lainan 18. 6. 1824. Tätä ennen oli Keppolassa ollut huutokauppa, mutta ostajia ei ilmaantunut ollenkaan. Kun pankin vaatimus oli, että laina maksamattomine korkoineen oli välittömästi heti maksettava, oli suvun hoidettava asia nopeasti. Kroppien poika keisarillisen senaatin kamarikirjuri oli neuvottelijana yhdessä lankonsa Carl Anton Carlbergin kanssa. Sovinto löydettiin siten, että Carl Carlberg anoppinsa valtakirjalla tarjosi tilasta 8000 ruplaa, mistä rva Catharina Kropp maksoi Turun läänin Konseljille koko velan korkoineen eli 6487 ruplaa ja 60 kopeekkaa. Näin tila jäi August Kroppin leskelle hänen kuolemaansa asti. Tilaa viljelivät edelleen vuokraajat. Turun palon jälkeen ovat Kroppin perheen jäsenet tilapäisesti muuttaneet Keppolaan, mutta ovat olleet pysyvästi Turussa kirjoilla. Uudelle omistajalle Keppola siirtyi huutokaupassa 14. 6. 1841. Ostaja oli Liedon kirkkoherra Nils Ahlstedt. Kauppasumma oli 1204 ruplaa (verkligt silver). Myyjinä olivat edesmenneiden August Kroppin ja hänen puolisonsa lapset: heidän poikansa Harkovan ulaanirykmentin kometti Aug. Wilhelm Kropp, varastomestari Gustav Adolf Kropp, värikisälli Karl Fredrik Kropp, kaupan kirjanpitäjä Anton Georg Kropp sekä tyttäret, huollettavat (oförsörjda) Gustava Wilhelmina, Johanna ja Eva Kropp sekä Siuntion

kappalaisen Johan Weiktmanin puoliso Amanda Elisabeth o.s. Kropp. Pastori Weiktman edusti kaikkia tyttäriä kauppakirjan laatimistilaisuudessa.

Kirkkoherra Nils Cristian Ahlstedt oli Loimaan kappalaisen Johan Ahlstedtin poika. Johan Ahlstedt oli talonpoikaista sukua, jonka isä oli Piikkiön Aron Alitalon talon isäntä Tuomas Matinpoika. Tuomas oli syntynyt v. 1704 ja hänen vaimonsa Anna Laurintytär v. 1706. Poika Johan, joka oli syntynyt 24. 12. 1741 lähetettiin Turkuun kouluun v. 1757. Ylioppilaaksi hän tuli v. 1764 ja rupesi Akatemiassa opiskelemaan teologiaa. Johan ei voinut enää olla vain Johan Tuomaanpoika, siksi hän otti sukunimekseen Ahlstedt. Valmistuttuaan Johan Ahlstedt pääsi Loimaalle armovuoden saamaajaksi, sen jälkeen pitäjänapulaiseksi ja vuonna 1785 kappalaiseksi, missä virassa hän oli kuolemaansa saakka vuoteen 1804.

Johan Ahlstedtin puoliso oli Janakkalan rovastin Gabriel Tenleniuksen tytär Kristina Maria, joka oli syntynyt 31. 12. 1751 Alastarolla isän ollessa siellä kappalaisen virassa. Johanin ja Kristinan avioliitto oli lapsirikas, sillä lapsia syntyi yksitoista, neljä tytärtä ja seitsemän poikaa. Pojista vanhin oli Johan Fredrik, josta tuli Akatemian matematiikan professori. Seuraava poika oli 12. 12. 1778 syntynyt Carl Gustaf, josta tuli Loimaan kappalainen v. 1816 ja Liedon kirkkoherra v. 1826.

Turun Akatemian logiikan ja metafysiikan professori sai Liedon palkkapitäjäkseen v. 1804. Liedon kirkkoherran virka oli hänellä vuoteen 1824, jolloin hän siirtyi Paimion kirkkoherraksi. Hän hoiti Liedon virkaansa varsin tarmokkaasti ja asuikin paljon Liedon pappilassa. Hänen aikanaan Johan Ludvid Runeberg asui myös Liedossa vv. 1822-23 kesäisin ollessaan Laguksen lasten kotiopettajana.

Kun Akatemia siirrettiin Helsinkiin, päättyi Liedonkin kohdalla lähes 200 vuotta jatkunut aika Akatemian professorien palkkapitäjänä. Lieto sai kirkkoherran, joka päätoimisesti työskenteli ja asui seurakunnassaan. Tätä virkaa Carl Gustaf Ahlstedt valittiin hoitamaan. Hänen toimiaikansa ei kuitenkaan saanut jatkua kauan, sillä hän sairastui v.1833 vaikeasti ja kuoli marraskuussa 1833. Kuolinsyyksi on merkitty veriyskä. Hänen seuraajansa oli hänen nuorempi veljensä Nils, joka tuli Liedon kirkkoherran virkaan v. 1836.

Nils Kristian oli Johan Ahlstedtin lapsista järjestyksessä kuudes. Hän tuli ylioppilaaksi v. 1802 ollessaan 17-vuotias. Opinnot Akatemiassa sujuivat hyvin, mutta sota tietysti aiheutti viivytystä vuosina 1808 - 1809. Papiksi vihkiminen tapahtui v. 1810, minkä jälkeen hän sai Pöytyän pitäjänapulaisen viran. Siinä hän palvelikin pitkään eli vuoteen 1833. Hän asui rovasti Sundvallin rakennuttamassa komeassa pappilassa vuoteen 1818. Häntä kohdeltiin ilmeisesti kuin perheeseen kuuluvana,

olihan hän ruustinnan serkun poika.

Suur-Pöytyän seurakuntaan kuului kaksi kappeliseurakuntaa, Yläne ja Oripää. Molemmissa oli kappalaisen virka. Emäkirkolla sitävastoin ei ollut kappalaista vaan pitäjänapulainen. Nils Kristian Ahlstedt osoittautui ahkeraksi ja tunnolliseksi apulaiseksi rovastilleen, jolle vuosien mittaan kertyi merkittäviä tehtäviä kirkon yleisissä tehtävissä. Kun arkkipiispa J. Tengströmin ja rovasti Sundvallin mielipiteet politiikassa olivat yhteneväisiä, on heidän välilleen nähtävästi muodostunut myös veljellinen ystävyys. Näin Nils Kristian Ahlstedt joutui saamaan melko paljon itsenäisyyttä virkansa hoidossa, mikä näkyy esimerkiksi runsaana toimitusten hoitamisena rovastin merkintöjen jäädessä vähemmälle.

Ruustinnan serkun tytär ja hänen kummityttärensä Fredrika Christina Lindbom tuli Liedosta ruustinnan apulaiseksi melko pian senjälkeen, kun Nils Kristian Ahlstedt oli tullut Pöytyälle. Nuoret tiesivät olevansa äitiensä kautta sukulaisia, sillä tuohon aikaan sukulaisuudet selvitettiin tarkoin. Olivatko Sundvallit puhemiehinä vai ei, jää meiltä tietämättömäksi, mutta se on varmaa, että nuoren parin tulevaisuudesta kannettiin vastuuta. Yleensä ei pitäjänapulaisille omaa pappilaa hankittu, mutta Pöytyällä näin tehtiin. Pappilan torppaa Taipalsaarta ruvettiin kunnostamaan ja siitä vuoden 1818 aikana tehtiin pian sopiva pikkupappila. Vuoden 1818 lopulla rovasti Sundvallille tuli muutto uuteen pastoraattiinsa Isokyröön, mutta sitä ennen Nils Kristianin ja Fredrika Christinan häät vietettiin pappilassa eli 3. 12. 1818.

Pöytyän seuraava kirkkoherra oli teol. tri Carl Helenius, joka oli ollut Nils Kristian Ahlstedtin opiskelutoveri. Heidän suhteensa olivat ilmeisesti varsin hyvät ja veljelliset. Tulipa Nils Kristianille aikanaan varapastorin tittelikin. Molempia miehiä kiinnostivat sosiaaliset tehtävät ja myös kansansivistysideat. Varsinkin Nils Kristian ajatteli, että nuorison opetukseen pitäisi sisällyttää kristinopin rinnalle ja lisäksi luontoa koskevaa tietoa sekä laskentoa ja kirjoituksenkin opetusta. Tähän ideaansa hän palasi vielä uudelleen myöhemminkin Liedossa.

Vuoden 1833 lokakuun 31. päivänä oli varapastori Nils Kristianilla merkittävä tehtävä, johon hän oli huolellisesti valmistautunut. Hän matkusti Turkuun Evankeelisen yhdistyksen vuosijuhlaan pitämään esitelmän, jonka otsikko oli: Voiko Jumalan seurakunnan palvelija sivuuttaa yksityisen sielunhoidon ilman, että siitä johtuu vahingollisia seurauksia uskonnon ja totisen kristillisyyden asialle.

Yhdistykseen kuului paljon Akatemian opettajia, pappeja ja virkamiehiä. Se toimi arkkipiispan valvonnassa ja oli merkityksellinen yhdessäolon foorumi. Perinteisesti se piti tilaisuutensa lokakuun viimeisenä päivänä. Nils Kristian Ahlstedtin esitelmä painettiin ja sitä levitettiin koko maahan ns. traktaattijulkaisuna.

On varmaa, että Ahlstedtit tulivat matkallaan myös Lietoon tervehdyskäynnille, sillä rovasti Carl Gustav oli hyvin sairaana. Hän kuoli 11. 11. 54-vuotiaana.

Nils Kristianilla ja Fredrika Christinalla oli juuri keväällä omassa perheessä tapahtunut murheellinen menetys, kun nuorin tytär Rosina Wilhelmina oli kuollut vajaan viiden vuoden ikäisenä.

Liedon kirkkoherran virka tuli haettavaksi Carl Gustav Ahlstedtin jälkeen. Nils Kristian Ahlstedt oli suorittanut pastoraalitutkinnon jo aikaisemmin ja oli siis pätevä hakemaan Liedon virkaa. Hänet valittiinkin ja armovuosien jälkeen hän tuli Lietoon v. 1836. Liedon kirkkoherrana hän toimi kuolemaansa saakka eli vuoteen 1857.

Pitäjänapulainen Isak Ahlroth oli ollut armovuosien ajan vs. kirkkoherrana ja asui perheineen pappilan sivurakennuksessa. Leskiruostinna Greta Ahlstedt asui todennäköisesti vielä jonkin aikaa pappilassa, mutta oli pyytänyt seurakunnalta oikeutta rakentaa asuntorakennuksen Keisvuoren alueelle. Rakennuksen valmistuttua hän muutti palvelijansa ja renkinsä kanssa sinne. Rakennus lienee ollut sama, minkä kanttori Knuutila myöhemmin omisti. Pappilassa oli runsaasti väkeä ja asumisen ahtauttakin on ehkä ollut. Päärakennuskaan ei ole ollut hyväkuntoinen. Se oli keskeissalittyyppiä oleva virkatalo, mitä mallia Kustaa III:n ajoista oli rakennettu. Alakerrassa oli viisi huonetta ja vinttikerrokseen tehtiin kaksi kamaria.

Kappalaisen virka tuli haettavaksi Johan Lindermanin jälkeen v. 1837. Hakijana oli myös pitäjänapulainen Isak Ahlroth. Vaalissa äänet olivat siten, että kirkkoherra Ahlstedtin äänet ratkaisivat vaalin Isak Ahlrothin hyväksi. Näin Ahlrothin perhe pääsi muuttamaan Kilpijoen pappilaan, missä perhe asuikin aina vuoteen 1865 saakka. Isak Ahlrothin hengen ja ruumiin voimat olivat aikaisemminkin pettäneet, mutta 1840-luvun alussa tuli lopullinen romahdus eikä hän enää voinut hoitaa kappalaisen tehtäviä. Virkaansa hän ei kuitenkaan menettänyt ja sijaiset oli seurakunnan palkattava.

Kun tutustuu seurakunnan asiakirjoihin, tulee vahvasti esille kirkkoherra Nils Ahlstedtin vakava pyrkimys kehittää Liedon seurakuntaa monilla aloilla. Vaivaishoidon kehittämisessä saavutettiin jo loppuvuodesta 1836 kauaskantoinen päätös viljamakasiinin rakentamiseksi (Fattig Magasin). Rakennus valmistui v. 1838 lähelle kirkkoa ja oli tärkeä tulojen hankkimisessa köyhäinhoitoa varten vuosikymmeniä. Valitettavasti vankka vilja-aitta hävitettiin 1950-luvulla.

Hautausmaan laajennus ja kirkon ympäristön siistiminen sekä puiden istutus kaunistamaan kovin karua maisemaa olivat seuraavia tehtäviä.

Pitäjäskoulun perustaminen oli Nils Ahlstedtin hartaana toiveena. Hän suunnitteli koulun opetusohjelmaa paljon modernimmaksi kuin tuona aikana yleensä tehtiin. Hän halusi opetettavaksi uskonnon lisäksi laskentaa, laulua ja voimistelua. Opetusmetodin olisi ollut ns. Bell-Lancaster-koulu, mihin maisteri Elmgren Turusta Nils Ahlstedtia kehoitti suuntaamaan ideansa toteuttamista. Kurinpidossa ruumiillinen rangaistus olisi ollut Ahlstedtin mielestä kiellettävä. Hän valmisteli huolellisesti asiaa ja uskoi, että Lie-

toon koulu saataisiin. Kirkonkokous 25. 4. 1844 sai häneltä pitkän ja perusteellisen selvityksen. Usean kerran hänet keskeytettiin ja välihuudahduksiakin oli. Äänestys oli suuri pettymys kirkkoherralle. Vastustavia manttaaliääniä tuli 19 ja puoltavia vain 13. Tämä herkkä ja hyvää tarkoittava mies oli niin pettynyt, ettei hän enää koskaan ottanut pitäjänkoulun perustamiasiaa uudelleen esille. Pöytäkirjassakin on hänen pettymystään kuvastamassa kolme huutomerkkiä erään lauseen lopussa.

Virkansa kirkkoherra Nils Ahlstedt hoiti ahkeruudella ja huolellisuudella. Pöytäkirjat, rippikirjat, syntyneitten, kuolleitten ja vihittyjen kirjat hän on itse hoitanut. Vaivashoidon kassan pöytäkirjat ovat kirjoitetut myös hänen käsialallaan. Vaikka hän pöytäkirjat on kirjoittanut ruotsiksi, kuten siihen aikaan vallan tehtiin, tiedetään hänen olleen täysin suomenkielen taitoinen. Se olikin luonnollista, olihan hänen isänsä oppinut ruotsinkielen vasta koululaisena Turussa ja kotona Loimaalla varmaankin puhuttiin suomea. Suomenkielen alistettu asema on varmaan kiusannut Ahlstedtia. Tämä ilmenee mm. hänen varsin kärjekkäässä arvostelussaan virsikirjan virsien huonosta suomenkielestä. Useasti hän on toivonut jonkin runoilijan ottavan huolekseen virsien muokkaamisen parempaan kieliasuun.

Näyttää ilmeiseltä, että Ahlstedtillä on ollut yhteyksiä herännäispiireihin. Kun Liedon vaikutusvaltaisimman miehen, maisteri Christian Ludvig Hjeltin poika Otto Hjelt, tuleva professori ja arkkiatri, nuorena opiskelijana isänsä tyytymättömyydeksi liittyi kiinteästi heränneisiin ja teki mm. matkan Paavo Ruotsalaisen luokse, on rovasti Ahlstedt keskustellut syvällisesti nuorukaisen kanssa uskon asioista.

Kun kappalainen Isak Ahlroth oli ainakin jo vuodesta 1844 lopullisesti työkyvytön ja sijaiskappalaisia tuli ja meni pitäjän elämään sen suuremmin kiinnittymättä ja pitäjänapulaisetkin olivat lyhytaikaisia, on Liedolle ollut mitä suurimerkityksellisintä Nils Ahlstedtin kaltaisen vakavan ja ahkeran kirkkoherran pitkä virkakausi seurakunnassa.

Nils ja Fredrika Ahlstedtin vanhin tytär Emilia Amanda oli syntynyt 2. 8. 1821 Pöytyän Taipalsaaren pappilassa. Hän ehti jo kolmenkymmenen ikään ennekuin solmi avioliiton. Pitäjänapulaiseksi tuli v. 1851 pastori Gustav Oskar Teophilus Sumelius. Hän oli syntynyt Kangasalla 1. 9. 1815 ja oli siis Lietoon tullessaan 35-vuotias vanhapoika. Pastori Sumeliuksen ja pappilan mamsellin Emilian häät vietettiin 24. 7. 1851. He olivat jo tutut ennen pastorin Lietoon tuloa. Gustav Sumelius oli asunut Kurkelan Nopolla, mutta nuori perhe pääsi muuttamaan heti häiden jälkeen Keppolaan.

Keppola oli ollut jo kesästä 1841 rovasti Ahlstedtin omistuksessa. Taloa oli kunnostettu ja varmaankin viljelyksiä oli raivattu ja hoidettu hyvin, sillä palveluskuntaa niin renkejä kuin piikojakin oli talon palveluksessa useita ja aina oli talossa myös työnjohtaja (drengfogde). Nils Ahlstedt oli ystäväystynyt Christian Ludvig Hjeltin

kanssa. Kun Hjelt oli ostanut paljon Liedon talonpoikaistalojakin Nautelan, Säterin, Moisio ja Inkoisten Säterin lisäksi ja omisti perintötalonaan Vanhalinnan, oli Hjelt antanut esimerkin Ahlstedtille hankkia maatila turvaksi perillisilleen. Mielenkiintoisempi teoria on, että ruustinna Fredrika olisi ollut primus moottorina Keppolan ostossa. Hän oli muuttanut Keppolaan 3-4 vuotiaana, kun hänen isänsä oli saanut pehtoorin toimen siellä. Hänen äitinsä oli kuollut Keppolassa hänen, Fredrikan ollessa 4-vuotias. Isänsä hän menetti 9-vuotiaana. Sisarustensa kanssa hän oli saanut rovasti Sundvallin suojattina asua Keppolassa, kunnes tila oli myyty kauppias Kroppille ja Lindbomin perha oli lopullisesti hajonnut. Olisiko Fredrika Ahlstedtillä ollut tarve saada Keppolan emännöyys itselleen ja korvausta siitä, mitä lapsuuden ja neitöiden aikana oli jäänyt paitsi, turvallisuutta myös siinä talossa, missä se lapsuuden aikana oli puuttunut.

Pastori Gustav Sumeliuksen perheeseen syntyi esikoinen Arthur Conrad 24. 5. 1852 Keppolassa. Pojan kastoi kummaasiin lehtori Gustav Hjelt, kummeina olivat mm. lehtorska Johanna Hjelt, August Hjelt sekä pastorska Ahlroth. Seuraava lapsi oli myös poika, Claes Christian, mutta hän kuoli vain kahden kuukauden ikään ehtineenä. Kolmas lapsi oli tytär Oscara Elise, joka syntyi 15. 4. 1856. Perheessä oli paljon sairautta. Pastori Gustav Sumelius sairasti keuhkotautia ja menehtyi Keppolassa 11. 4. 1856. Leskirouva Emilia jäi asumaan Keppolaan.

Ahlstedtien nuorempi tytär Carolina Emerentia oli syntynyt 2. 8. 1825 Pöytyän Taipalsaaren pappilassa. Hänet vihittiin avioliittoon 21.1. 1847 maisteri August Liliuksen kanssa. Nuoret olivat pikkuserkukset. Heidän isänsä olivat serkuksia, joiden äidit olivat Janakkalan rovastin Gabriel Tenleniuksen tyttäriä. August Lilius oli syntynyt Urjalassa 14. 9. 1820. Hänen isänsä oli kappalainen Karl Lilius, vanhaa pöytyäläistä virkamiessukua. Perheeseen syntyi viisi lasta, yksi poika ja neljä tytärtä. August Lilius oli myöhemmin Ulvilan kirkkoherra ja myös Turun Tuomiokapitulin asessori. Hän kuoli vuonna 1876. Ruustinna Carolina Lilius kuoli Turussa vuonna 1891.

Rovasti Nils Ahlstedt sairastui talvella 1856 ja kuoli 24. 3. 1857 71-vuotiaana. Leskiruustinna Fredrika asui pappilassa armovuodet kevääseen 1859, jolloin hän muutti Keppolaan. Uusi kirkkoherra Carl Ramberg tuli perheineen pappilaan. Fredrika Ahlstedtin ei kauan suotu elää tyttärensä, leskipastorska Emilian kanssa Keppolassa, sillä hän kuoli 68-vuotiaana 14. 6. 1860.

Perikunta piti Keppolaa vuoteen 1867, jolloin tila myytiin huutokaupassa kirjanpitäjä Carl Silvanderille. Kaupassa myyjien valtuutettuna oli kirkkoherra August Lilius. Tilan kauppahinta oli 10600:- markkaa. Kauppaan liittyi myös syytinki ja muitakin velvoitteita. Leskipastorska Emilia Sumeliukselle tuli ylempi puutarha ja asuinrakennus, missä oli kolme huonetta ja keittiö sekä muita rakennuksia eli talousaitta, puuliiteri, kanakoppi (hönskoja) sekä osuus talon kellarista. Lisäksi talon tuli antaa rouva Sumeliukselle

lämmityspuut valmiiksi pilkottuina ja yhtä lehmää ja muutamaa lammasta varten talviset heinät ja kesällä laidunta. Nämä kaikki hänelle hänen elinajakseen. Uskolliselle voudille Gustav Mattsonille ja hänen vaimolleen tuli antaa 3 tynnyrinalaa Kelaniityn ääripäästä viljeltyä peltoa heidän elinajakseen, Matssonilla oli tästä velvollisuus yhteen päivätyöhön taloon viikossa sekä kaksikymmentä päivää heinä- ja elonkorjuun aikana. Jos rouva Sumelius muuttaisi pois Keppolasta ennen kuin 6 vuotta olisi kulunut, tulisi Silvanderin korvata rahallisesti erillisen jo sovitun laskelman mukaisesti määrätty rahasumma. Myös kirkkoherran rouva Liliuksella oli eräitä kauppaan liittyviä korvausoikeuksia. Rouva Emilia Sumeliuksen elämä päättyi 31. 7. 1870 Keppolassa. Lapset muuttivat pois ja Carl Silvander suoritti sovitut korvaukset .

Tilan uusi omistaja Carl Silvander luopui Keppolasta pidettyään sitä kymmenen vuotta. Tämän jälkeenkin tila oli usealla omistajalla, kunnes vuonna 1917 tilan osti Verner Anttila. Hänen suvullaan tila on edelleen, nyt jo kolmannen sukupolven hoidossa.